

Прота Драгољуб Л. ПОПОВИЋ

Напомене за беседу о човековом карактеру

Једностраним развојем науке и механизацијом свога рада човек се занео и занемарио себе. Сву је пажњу поклатио материјалној страни живота, а духовну запоставио. Од свих проблема са којима се сусреће најмање га изгледа интересује проблем човека. Сваки човек је посебан проблем, који тражи своје решење. До свога осамостаљења тај му проблем решавају васпитни чиниоци: родитељски дом, школа, друштвени живот и рад. Када се осамостали решава га сам својим карактерним особинама. Појединци и друштво, као људска заједница, одржавају се добрим карактерима, стабилним стваралачким и лепим духовним особинама. Стога прва и главна дужност мора нам бити формирање добрих карактера. Од тога зависи не само напредак већ и опстанак. Заједница и појединци се због тога о томе не смеју површно старати. То није проблем само данас, већ је увек тако било. Често се мисли да постоје пречи проблеми о којима се треба бринути, а старање о карактеру се оставља приликама, традицији, околностима, под којима се живи, да оне формирају и одржавају карактер. Сада се налазимо у измењеној ситуацији. Улазимо у једну ширку људску заједницу — духовно, економски и цивилизаторски. Да ли ћемо се у тој заједници развијати и како зависи од тога какве особине имамо, какви смо карактери, да би карактери били добри, какви су потребни, морамо их таквим стварати и одржавати. Свако у друштву гледа на првом месту с каквим људима има по-

сла или карактерима. Нико не жели да има посла са људима лоших особина, са slabим карактерима. Карактери зависе од темеља на ком се изграђују и како се одржавају. Стручност није довољна у раду и пословању, већ како се према послу односимо. Посао и рад зависи од тога какви га људи обављају. Ослонити се на сопствено искуство непоуздано је. Човек је живот кратак. Морамо се ослоњити на општа човекова искуства, а како се примењује и користи зависи опет од карактера појединца од чега зависи и стручно пословање као и рад.

Темељ на ком се карактер изграђује јесте вера, јер живимо и радимо с погледом на будућност, а будућност је ствар веровања а не знања. Да бисмо знали шта можемо и сме-мо веровати морамо имати добро организовану веру и у њој стојати (Јевр. 11). Организована вера је религија. Она нам даје предочавање. Наука нам то не даје, јер предочавање прелази у област веровања. Предочавање није знање већ веровање, а наука даје знање, а ако зађе у туђу област мора да лута, што и чини.

Морамо да водимо рачуна о томе да су вера и наука посебне области човековог духовног живота и рада. Оне не могу једна другу замењивати већ допуњавати. Позната нам је мисао једног великог научника „Вера без науке је слепа, а наука без вере је саката“. Како будућност не можемо знати, већ само предочавати, то се онда морамо прво ослоњити на ре-

лигију кроз коју верујемо и предвиђамо, а не на науку која нам само даје средства за живот проучавајући га. Живот је у непрекидном развоју. Ту делују чиниоци који често онемогућавају знање, али допуштају веровање, а које нам опет потпомаже да испунимо оно што желимо у свом раду.

Ценимо науку и људе који се баве науком, али не можемо очекивати све од науке да нам пружи што нам је потребно за живот. Из историје развоја науке видимо да није било вере не бисмо имали ни науке. Она отвара пут науци као и свакој делатности човековој. Човек ради оно што захтевају потребе. Због тога је човеку потребна и вера и наука. Због тога он свој карактер израђује и на вери и на науци, или на веровању и знању. Само вера долази прво и од ње онда и зависи наш карактер, јер његова је суштина веровање, које опет има свој израз у организованом веровању, у религији. Уз веру иде морал, уз морал савест. Вера, морал и савест, ово троје, чини суштину карактера. То човек може само да примењује у раду у науци, да практикује, али и не да добије од науке.

Опште је људско искуство да је хришћанска религија највише унапредила човеков развој. То је Црква постигла кроз свој рад неговања карактера према најсавршенијем образцу откривеног лика у Господу Исусу Христу. Отуда изграђивање карактера једино и може бити предузето према савршенству једног узора. Најлепши опис карактера дат нам је у Беседи на Гори. Овај образац какав човека треба да изгледа ми смо скоро данас потпуно заборавили. У школама се спремају наше младе генерације да прихвате развој и даље усавршавање друштва. У ту сврху предају им се различите научне дисциплине, па слушаји и науку о карактеру. Школа несумњиво да на тај начин делује на развој личности, дисциплинује, учи оној најважнијој легалности личности према друштву или групи, али при свему томе не даје се оно што је суштина карактера. Он је у „слици и прилици Божијој“, у појму савршеног који је дат људима у историји у личности Бога Сина. Потребан исцрпан извештај о њему дат нам је у Јеванђељу. Св. писму, као и Св. Предању. Ту се садрже начела и заповести како да се човек развија. Плод тога развоја јесте и човеков карактер. Међутим, сам човек у том погледу не може да буде себи вођа или учитељ. Потребна му је стручна помоћ. Ту струч-

ну помоћ једино може да добије кроз Цркву.

Оно што пак можемо од своје стране да чинимо, лично, као појединци, јесте да не занемарујемо своје дужности према Цркви. Она мора бити у центру наше пажње. Морамо имати поверење у њу. То поверење можемо гајити кроз наше објективно разматрање њене улоге у развоју човека кроз историју до данас. Страдања у историји нису резултат неуспеха Цркве, већ људске пале природе, помрачености слике и прилике Божије у човеку. Колико би све било страшније у историји да није било Цркве. Могу узроци ратовима бити и економски, и национални, социјални или који други, али сви они на крају зависе од човековог карактера, од пресолађујућег расположења које стварају појединци, карактери. Ту је узрок немирима, и свим оним осталим последицама које немири или ратови доносе са собом; а повод онда и може да буде везан за економске, националне или које друге факторе. Само је узрок оно што је прво или основно.

Све зло које нам долази долази нам због лоших карактера. Отуда и питање изградње карактера ствар је читавог друштва. Оно не сме занемарити једно од највећих искустава које је стечено у историји. Изградња човековог карактера према појму најсавршенијег до чега је човек могао да дође, или то што му је откривено у лику Богочовека. Човек нема бољег угледања за изградњу одржавања карактера од Христа. „Бога истинитог од Бога истинитог“.

Ту је решен проблем човека, у Његовом лику. Уколико мало пажљивије ствари посматрамо лако ћемо да закључимо да баш што занемарујемо овај узор у решавању питања човека да при томе свој развој чинимо једностраним и механизујемо га до те мере да нам он све више прети, па се и плашимо свога напредка.

Ми се справом поносимо својом техничком цивилизацијом. Али она има и своје зле последице. Оне су често такве природе да их науком не можемо отклонити, јер су чисто духовне природе. На првом месту ту су у питању оне наше духовне особине од којих зависи и читав народни карактер, па кроз њега и народно здравље. Јер позитивне стране доброг карактера огледају се на првом месту на народном здрављу, телесном и духовном. Због тога и наше старање о здравственом осигурању зависи

од добрих карактера, јер са лошим карактерима и најбоље се здравље упропашта и поред свег напретка медицинске науке и свих других добрих услова за неговање тела. Знамо да за здравље више вреди превентива него медицина, а превентива је на првом месту у карактеру, тј. какве човек има особине. Добре особине код човека онда помажу медицинске стручњаке у лечењу. До болести, наравно, стицањем разних околности може да дође и без човекове личне одговорности. Здравље нашег народа није било лоше кроз векове, и поред тога што нисмо имали медицинску и санитарну службу на висини коју данас имамо. Познати су нам путописи странаца у којима су они забележили и стање здравља у Србији, тако да у њему нешто знамо у неколико векова уназад. У тим њиховим забелешкама често налазимо како су се дивили здравственом изгледу нашег народа, које се одржавало народним карактером. Тај карактер или те добре особине код нашег народа знамо да је одржавала Црква. То је искуство. Због тога не смемо занемарити рад Цркве у даљем неговању народног карактера, добрих особина код наших људи. У данашњим нашим школама млади се могу само обучавати о науци о карактеру, али не и о самом начину како доћи до оних добрих особина чији збир чини то што зовемо карактером. У школи се стиче стручност за рад, а за успех у раду то није довољно. Знамо колико огромну улогу у том погледу игра сам човеков карактер, његове духовне особине, моралности, осећање одговорности, брига за другог итд. Да ли је потребно да говоримо колико огромну улогу игра карактер и за привреду; јер и рентабилитет такође зависи од карактера, какви су људи који привређују.

Ми данас говоримо и пишемо о једној нужној појави у савременом свету, о „човеку организације“. То није пожељан положај. Али он је последица занемаривања карактера. Човек је одговоран за свој рад, за своју личност за своје особине. Али у данашњем друштву, када се у њему због масовности свега нужно појављује и та потреба за „организацијом“ и то таквом за коју се жалимо да сувише „организује“, сувише бирократицује. Због тога је друштво као целина одговорно за карактер појединаца, управо они који планирају његов развој. У тај развој онда, из искуства видимо, нужно је укључити и религиозно васпитање човека. Црква је ту опет највеће искуство.

Какви људи треба да будемо то нас учи религија. јер ми смо такви какви верујемо да треба да будемо, а ту најбољу веру предаје нам Црква. Без добрих карактера ниједан друштвени и привредни систем не може бити добар, јер друштвени систем као и привредни чине људе својим радом, а рад зависи од тога какви су људи, какви су као карактери. Сврха наше вере јесте човек, јер Бог је дао Сина свога Јединороднога да ниједан који верује у њега не погине него да има живот вечни (Јов. 3:16).

Можемо онда сасвим слободно да кажемо да занемаривање религиозног васпитања значи и одсуство практичног разума. Јер кроз организацију можемо постићи легалност, али видимо из искуства историје да напредак науке, а тим и културе, лежи ипак суштински на човековом карактеру, на оним његовим духовним особинама, на којим је и заснован сав човеков развој и његов смисао.